

Születésének 100. évfordulója

Az élő Mészöly Gedeon

Valakiről, aki már rég elköltözött közülünk, akkor mondhatjuk, hogy él, ha emlékeztünkben jelen van, ha a vele együtt töltött idő képekben, hangokban, vissza-visszatér. Egy tudós másféleképpen is lehet élő. Ha munkássága a tudománytörténet részévé vált, ha a tudomány fejlődésében, felfelé haladtával legalább egy lépcsőfokra az ő neve van bevéve. És végül élő egy tudós, ha nemcsak tudománytörténeti emlék, hanem tanítója a jelenben is időszerű, sőt, talán éppen ma lett igazán aktuális. Mészöly Gedeon, a szegedi egyetem volt tanára élő ebben a harmadik értelemben is.

A szegedi József Attila Tudományegyetem most ünnepi a nagy tudós születésének 100. évfordulóját a Magyar Nyelvtudományi Társaság és az Egyetem bölcsészettudományi kara közös rendezésében. Az ünnepi programban részletesen kirajzolódik Mészöly tudománytörténeti szerepe, az előadások és az egyetem központi, Dugonics téri épületében megrendezett kiállítás szemléletesen tárja elénk a tudós mellett a pedagógust, az író, a műfordítót és a tudománytervező szerkesztőt. Magam itt, mint előadásomban, annak főváizolására szorítokozom, hogy miben látom Mészöly sokoldalú munkásságában azokat a vonásokat, amelyek nemcsak hogy ma is aktuálisak, hanem, amelyek jelentőségét éppen ma kezdjük igazán megérteni, amelyek a mi korunkban jutnak valóban érvényre.

Az irodalmi nyelv kifejezés értelmezése körül sok vita folyt. Nyelvészeink többsége, külföldi mintára, a nyelvjárások fölé emelkedő, egységes nyelvtípust nevezte így. Ennek az volt a magyarázata, hogy az európai nyelvek többségének az egyesülésében az irodalomnak volt döntő befolyása. Ez az elnevezés azonban napjainkban már kényelmetlenül vált. Egyrészt kiderült, hogy az írásbeliség kora nem esik egybe az irodalom korával. Jóval korábban létezett irodalom, mint egysége, az írásbeliséggel párhuzamosan fejlődő közös nyelv. Másrészt az irodalmi nyelv — egységes, normatív nyelvtípus párhuzama nem érvényes minden nyelv történetére, még annyira sem, mint ahogy ez Európában tipikus. Az első tétel kifejtésében éppen Mészölynek volt a legnagyobb szerepe, aki nyelvünk rokonnelyvi előzményeinek a felkutatásában oroszánrészt vállalt, s nyelvünk műfaji tagozottságának, az irodalmi műfajok történetével való párhuzamos fejlődésének a történeti vizsgálatát is a legpéldaadóbban sürgette. Az irodalmi nyelv ma már a nyelvész számára is az irodalom nyelve lett, úgy ahogy annak idején Mészöly használta a szót, s az egységes nyelvtípusra az írott vagy beszélt köznyelv elnevezés állandósult. E szóhasználat a mindennapok

embere nyelvének is jobban megfelel, s e pozitív megoldás a nyelvész mellett az irodalomtörténész Mészöly átfogó szemléletének is köszönhető.

Mészöly „modernsége” egy másik tudományos témakörben még nyilvánvalóbb. A nyelvészet érdeklődési köre, horizontja az utóbbi negyedszázadban rendkívül kiszélesedett, úgyhogy bátran mondhatjuk, a nyelvészet ma már nemcsak a nyelvvel, hanem a kommunikációval magával egy olyan tágabb összefüggésben foglalkozik, melynek csak egyik tényezője a nyelv. Figyelme az egész beszédhelyzetre, a beszélőre és a hallgatóra, ezek szociális helyzetére, lélektanára, a beszéd (és az írás) műfajára, a beszélő közösség kultúrájára stb.-re is irányul. Mészöly Gedeon egy korábbi történeti időszakban, amikor a kommunikációs helyzet a „jelhelyzet” ilyen átfogó számbavétele még nem volt divat, már sok tekintetben kiterjesztette érdeklődését ezekre a területekre is, ami különösen figyelemreméltó, nyelvtörténeti magyarázataiban is érvényesítette e modern szempontokat.

Ez a szemlélet vezetett el egy olyan munkához, amelyben nyelvészeti és irodalomtörténeti ismeretein kívül írói tehetségét is gyümölcsöztette: Homérosz Odisszejának a lefordításához. Mészölyt e nagy vállalkozásában határozott tudományos meggyőződés és erre alapozott demokrátiás népművelési cél vezette. A tudományos meggyőződése ez volt: egy filológiai hű fordításnak nem

elsősorban alaki hűségre, hanem teljes filológiai hűségre kell törekednie. Ez egy Homérosz-fordítás esetében azt kívánja meg, hogy ennek elsősorban az eredeti mű stílushangulatát kell tolmácsolnia. Ezt pedig nemcsak a mű oldaláról kell nézni, hanem annak a közönségnek az oldaláról is, amely a fordítást olvassa. Ez a közönség magyar közönség, s ennek a hagyományos műfaji nyelve jelen esetben a magyar eposz nyelvezete, versalakja pedig a rimes tizenkettes, tehát Zrínyi, Gyöngyösi, Gyergyai, Petőfi és Arany nyelvezete és verselése. A hatás, amit a magyar Odisszea a magyar közönségre tesz, csak akkor lehet a görög eredeti hatásának megfelelő, ha a magyar hagyomány formájában kerül az olvasó elé, csak így lehet népi olvasmány és csupán a klasszikus műveltség réteg számára élvezetes mű. Mészöly megértő türelemmel ismerte el a hexameteres fordítás létjogosultságát is, különleges tekintettel műveltségi rétegeztésünkre, de vallotta, hogy „az Odisszea alkotójának lelke csak olyan magyar fordításban nyilatkozhat meg, amely egész magyar népek tud szólni.” S valóban, a „magyar Odisszea” mészölyi megvalósítása (hiszen már előtte is próbálkoztak ilyen-mivel) olyan lett, amelyben Mészöly édesapja tanárának, Arany Jánosnak a nyelve támadt fel újra. Mészöly Gedeonnak ebben az irodalmi alkotásában a tudóst és a művészt együtt csodálhatjuk, élvezhetjük.

Károly Sándor
egyetemi tanár

Ünnepi emlékülés

Mészöly Gedeon születésének 100. évfordulója alkalmából ünnepi ülésszakot rendez a Magyar Nyelvtudományi Társaság és a szegedi József Attila Egyetem bölcsészettudományi kara ma, szerdán délelőtt fél 11-től az egyetem központi épületének aulájában. Benkő Lóránd akadémikusnak, a Magyar Nyelvtudományi Társaság elnökének megnyitója után Tolnai Gábor akadémikus, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság elnöke és Tóth István akadémikus, a Magyar Néprajzi Társaság elnöke emlékezik Mészöly Gedeonra (1880. június 10. — 1960. május 29.) a kiváló nyelvészre, műfordítóra, irodalomtörténészre, aki 1922-től volt a szegedi egyetem tanára.

A tudományos ülés programjában kilenc előadás hangzik el. Nyíri Antal egyetemi tanár: A nyelv tudós Mészöly Gedeon; Tóth Béla József Attila-díjas író: Mészöly Gedeon egy tanítvány emlékeztetésében; Illia Mihály

egyetemi adjunktus: Mészöly Gedeon irodalmi és irodalomtörténeti munkássága; Károly Sándor tanszékvezető egyetemi tanár: Az élő Mészöly Gedeon; Szathmári István tanszékvezető egyetemi tanár: Mészöly Gedeon és a stíriztika; Erdődi József címzetes egyetemi tanár: Area és misztika; Mikola Tibor tanszékvezető egyetemi docens: Mészöly Gedeon és a finnugor nyelvtudomány; Velcsov Mártonné egyetemi docens: A határozói igenevek egy sajátos szerepe nyelvemlékeinkben; Dienes Erzsébet gimnáziumi tanár: Az Erdy Kódex és a Jordánszky Kódex kéziratai összehasonlításának tanulságai címmel tart előadást. Az ünnepi emlékülés Deme László tanszékvezető egyetemi tanár zárszavával fejeződik be.

Ideggyógyászok tanácskozása

Az általános orvosi és a nem pszichiáter szakorvosi gyakorlat pszichoterápiás szükséglete és lehetőségei címmel a Magyar Ideg-, Elmorvosok Társaságának délkelet-magyarországi tagozata tudományos ülést rendez ma, szerdán délelőtt 10 órától a Szegedi Orvostudományi Egyetem oktatási épületének előadótermében (Dóm tér 13. I. emelet). A programban 11 elő-

Az MSZMP XII. kongresszusának határozatában a többi között olvashatjuk: „A KISZ megítélt feladata, hogy mozgósítsa tagcsapát, az egész magyar ifjúságot a tanulásban és a szocialista építőmunkában való helytállásra, nevelje hazafias és internacionalista kötelezettségeinek teljesítésére. Ápolja és erősítse a forradalmi szellemet. Tagjai mutatassanak példát a tanulásban, a munkában és a közéletben.”

Ki hogyan felel meg ennek a követelménynek, aszerint boldogul, alakítja sorsát, jövőjét és viszi előbbre a közösség, a szocialista társadalom ügyét. Az indulásnál a családi környezet hatása feltétlenül meghatározó, mint például Horváth Gyöngyi, a Szeged és Vidéke ÁFESZ újonnan megválasztott KISZ-bizottsága titkára esetében is. Apja a Szegedi Gyufagyárban a tmk-csoport vezetője, párttag. Anyja a Szegedi Építőipari Szövetkezetben adminisztrátor. Öccse a Volán 10. sz. Vállalatnál műszerész.

A családban a gyerekek keresik a közeli példaképet, amit követni akarnak, hozzá hasonlítani jellemében, akaratban. A Horváth családban Gyöngyi — mint rendszerint a lányok — apjára figyelt, aki munkából lett egy felelős kollektíva vezetője. Tanult és tanította a lányát. Nem az iskolai szaktárgyakban igazította el a közgazdasági technikum négy esztendejében az érettségig, hanem a közösség dolgainak vállalásában. Gyöngyi a KISZ neveltje, a technikumban kötődött az ifjúsági mozgalomhoz, s hamarosan alapszervezetének szervező titkára. Érettségi után viszont egy pillanatra meghökken, mert a megszokott közesség szétszéledt. Ki-ki ment a maga útján. Horváth Gyöngyi is. Érettségi bizonyítványa három munkakör betöltésére jogosítja: képesített könyvelő, tervező és statisztikus.

Ilyen összetett szaktudással, akarattal és tenni vágyó készséggel került a Szeged és Vidéke ÁFESZ-hoz statisztikusnak. Előbb a szocialista KISZ-alapszervezetben dolgozik, majd szövetkezete KISZ-bizottságának vezetője tagja. Közben elvégezte a marxizmus-leninizmus esti középiskolát, majd hat éves KISZ-iskolában folytatta tanulmányait. Tette a dolgát önzetlenül, és nem azért, hogy ráfigyeljenek. Sokan vannak hozzá hasonló szerény fiatalok a Szeged és Vidéke ÁFESZ-nél. Egyáltalán nem akart kitűnni. Közvetlensége, népszerűsége azonban hatott, őt választották meg most szövetkezete KISZ-bizottsága titkárnak.

adás hangzik el; szegedi, budapesti, pécsi, karcagi ideggyógyászok és kutatók számolnak be a pszichoterápia témakörében szerzett kutatási eredményeikről, gyógyítási tapasztalataikról. A tudományos program üléselnökei dr. Juhász Pál egyetemi tanár, dr. Mouszong Kovács Erzsébet egyetemi tanár és dr. Osváth Károly címzetes egyetemi tanár.

Megelégedtem volna bármilyen megbízatással, ahogy eddig is — mondotta most —, annál is inkább, mert javasolták felvételi vizsgára a marxizmus-leninizmus esti egyetem általános tagozatára, másrészt kérszülök a párttagságra. Vagyis kétszeresen tanulom kell. Konzultáns segítségével tanulmányozom a Párttagok elméleti, politikai alapismeretei című kiadványt. Érzem, hogy most már nagyobb a felelősségem, nehezebb a munkám, amelyet megosztanak velem a szövetkezeti KISZ-bizottság tagjai: Gyulai Ágnes, Kovács Lajos, Németh Margit, Oláh Dezső, Tóth Magdolna, Veres János. Ismerem őket, és meggyőződés, hogy egyet akarunk: mozgalmat KISZ-életet. Ehhez megkapunk minden segítséget a párt- és gazdasági vezetősegtől.

Mit tartalmaz az 1930-31-es akcióprogramjuk?

Röviden fogalmazva is talán érzékelhető, hogy mit akarunk megvalósítani a

munkában: mindent a vásárlók és a vendégek szolgálataért teszünk. A gyors, a pontos és az udvarias kiszolgálást tekintjük elsődlegesnek. Politikusabb és aktívabb mozgalmi életet szeretnénk teremteni alapszervezeteinkben. A KISZ-találkozó megismertetjük az MSZMP XII. kongresszusának határozatait, s azokból eredően a feladatokat is a végrehajtásban. A vitakörök témáinak összeállításakor törekszünk az aktuálisra, közelebb kerülve a mindennapi gyakorlathoz.

Sportban, kultúrában mit nyújt akcióprogramjuk?

A többi között szeretnénk megszüntetni elmaradásunkat a sportban, a turisztikában. Csapatunk részt vesznek a KPVDSSZ, a KISZ, a SZÖVOSZ-kupa asztalitenisz-, kézilabda-, labdarúgó-, sakk- és tekeversenyben, kirándulásokat szervezünk, valamint hétfői úszónapokat a Sportuszodában. Klubhelyiségünkben kézikönyvtárat hozunk létre. Rendszeres mozi- és színházlátogatásokat szervezünk. Segítségnyújtunk a Csongrád megyei ifjúsági mozgalom történetének feldolgozásához. Írásos dokumentumokat, fényképeket, tárgyi emlékeket kutatunk fel és gyűjtünk össze.

A cselekvési egység erősítéséről szólva — folytatta Horváth Gyöngyi —, a munkásfiatalok köréből erősítjük meg sorainkat. Figyelmet fordítunk a kezdő szakmunkások átigazolására és fogadásukra. Érvényesítjük a KISZ jogosítványát, elsősorban a személyi kérdésekre vonatkozó véleményezési jogot. Szeretnénk továbbra is méltóak lenni arra, hogy a fiatalok párttaggyal felvételénél egyik ajánló a KISZ legyen.

A program — ha csak néhány pontját ragadtuk is ki — szép. Mit lehet hozzá kívánni? Sikeres végrehajtást.

Lódi Ferenc

Röszkei határőrök

Vas László határőr őrnagy arról tájékoztatott, hogy katonái éjjel, nappal, esőben, sárban éberem vigyázzák az államhatárt. S annak következménye — mondta a parancsnok —, hogy tiltott módon senki sem tudott átjutni Jugoszláviába, vagy onnét honi területre. Pedig többen is próbálkoztak.

Egy magyar állampolgárságú háborús bűnös például — aki a második világháborúban repülő tiszt volt —, 15 évet töltött börtönben, s úgy vélte, hogy valamelyik tőkés országban „érvényesülhet” még — autóstoppal érkezett a határra. Sándor István határőr, az Egység háromszoros Elenjáró Katonája észrevétlenül a nyomába eredt, majd fülöncsüpte a határsértőt.

Jakus Vilmos határőr — civílián a Szegedi Építőipari Vállalatnál villanyserelő — pedig egy jánoshalmi fiatalember tiltott határátlépését akadályozta meg, aki kalandvágyból kísérte meg a szökést. Tóth István tizedes — az Egység Elenjáró Katonája — a szegedi képzésszámgyár dolgozója — és Kratofil Lajos határőr, hűsipari munkás meg két munkakerülő nőt, „éjszakai pillangót” kerítették kézre, akiket a rendőrség is kör-

zött. Nyikora Péter határőr viszont két külföldi állampolgárt állított elő az őrre, akik illegálisan érkeztek Magyarországra.

Vas László őrnagy katonái tehát valóban példásan és éberem vigyázzák a határt, s teljesítik a meghatározott feladatokat. S nem véletlen tulajdonképpen az sem, hogy Szabó András őpusztaszeri lakos, a Kossuth Lajos Katonai Főiskola harmadéves hallgatója — aki a röszkei őrsön a gyakorlószolgálatát teljesíti — arra a kérdéssünkre: Tudott-e tapasztalatokat gyűjteni a jövőbeni parancsnoki munkájához, így válaszolt:

Különösen hasznosítható tapasztalatokat szereztem az őrsparancsnok jó emberi kapcsolatáról, amely véleményem szerint elsődleges feltétele annak, hogy katonái ne fásultak, a kényszer hatása alatt, hanem kiteljesedett felelősséggel, éberem őrökdenek a járőrposztokon. Eredményesen ugyanis csak olyan tisztja és józan gondolkodású emberekkel lehet őrzeni a Magyar Népköztársaság államhatárait, mint Vas őrnagy katonái, akik éberségük révén megakadályozzák a tiltott határátlépési kísérleteket.

Gazsó Béla

Szegfű, konténerben

A Csongrád megyei Kertészeti Vállalat kopáncsi szegfűtelepén az elmúlt év a technológiaváltás ideje volt. Ekkor tértek át a konténeres, vagyis fóliával bélelt, kiemelt ágyas nevelési megoldásra. Ennek

eredményeként ebben az évben 1 millió 400 ezer szálal neveltek; 190 ezer exportra kerül, elsősorban a Szovjetunióba és Csehszlovákiába. A hazai piacok közül főleg a főváros látják el, egész éven át.